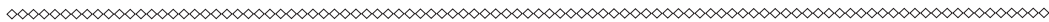

VI. ПОЛІТЕХНІЗМ У ПІДГОТОВЦІ МОЛОДІ ДО МАЙБУТНЬОЇ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ГАРМОНІЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНОГО І СОЦІАЛЬНОГО НАЧАЛ

Володимир Погребняк

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Інтеграція України до європейського та світового співтовариства вимагає розбудови громадянського суспільства, тому соціальна підготовка має посісти чільне місце в навчально-виховній діяльності закладів освіти. Значущим складником соціальної підготовки є *громадянське виховання* – забезпечення адекватного усвідомлення національної приналежності та формування громадянської свідомості молодих поколінь [1].

Актуальність опрацювання теоретико-методичних засад громадянського виховання підкреслюється процесами модернізації освітньої галузі до рівня світових стандартів. Сьогодні громадянське виховання не може сприйматися відокремлено як від національних суспільних перетворень політичного, культурного, економічного життя, так і від набутого світовим співтовариством досвіду. Тому цінним є дослідження й узагальнення надбань різних світових освітніх систем у галузі громадянського виховання, особливо під час розбудови українського суспільства на засадах демократичного розвитку в європейському співтоваристві.

У зв'язку з цим *метою дослідження* обрано виділення головних теоретико-методичних засад громадянського виховання на основі аналізу педагогічного досвіду США для окреслення перспективних напрямів удосконалення вітчизняної освіти.

Сфера громадянського виховання перебуває у нерозривному зв'язку з політичними, соціальними й економічними реаліями суспільного життя, які є взаємозумовленими. Таким чином, сучасні труднощі нашого життя ілюструють прогалини й недоліки в галузі громадянського виховання: це й незадовільне вирішення питань національних меншин, міжособистісних стосунків у всіх царинах, контроль за злочинністю, ефективність урядової діяльності, посилення гарантій безпеки без обмеження особистої свободи.

Безумовно, від молоді людини не вимагають вирішення національних і міжнародних проблем такої складності. Однак уже сьогодні молодь не може залишатися осторонь цих нагальних питань. У зв'язку з цим громадянське виховання покликане долати нігілізм і наївність, упередженість і байдужість, забезпечувати адекватну соціалізацію особистості та її різнобічну поінформованість у всіх сферах суспільного життя.

У руслі згаданих питань визначаються два найсуттєвіші завдання виховної діяльності: розвиток відповідального громадянського самоусвідомлення та формування прагнення до міжнародного співробітництва й мирного співіснування людства.

Метою громадянського виховання є допомога молоді в засвоєнні життєвого досвіду, з якого розвиваються розуміння, ставлення і поведінка, для ефективної участі у соціальних, економічних і політичних відносинах. Активна участь в житті інтегрованого соціуму сьогодні необхідна для співіснування і розвитку в демократичному суспільстві [2].

У становленні розуміння і поведінки справжнього громадянина не можна поклатися на випадок. Адже рівень культурного існування й прогресу зараз надто високий для того, щоб нехтувати ретельним і розумним відбором тих здобутків і цінностей, які зможуть дати найбільші соціальні досягнення і сприятимуть розвитку. Таким чином, громадянське виховання має подвійне спрямування: на особистість і на суспільство.

Цінність особистісного підходу визначається переважно якістю фахової педагогічної підготовки до його практичного втілення, а також науковою обґрунтованістю організаційно-методичного забезпечення навчально-виховного процесу.

Соціальне середовище є не менш важливим чинником громадянського виховання. Потреби молоді можуть бути повністю зрозумілими, якщо вони визначаються у зв'язку з умовами й цінностями суспільства, в якому здійснюється виховання. Аналіз суспільних тенденцій тим більше важливий для громадянського виховання, оскільки ми живемо в суцільний період соціальних, економічних і технологічних змін.

У цьому руслі досить ґрунтовним і актуальним, на нашу думку, є визначення американського педагога Дж. Махоні, який характеризує соціальне виховання (у складі громадянського та полікультурного) як сукупність знань, методів і діяльності, а також адміністративних і загальноосвітніх заходів, що перетворюються школою на систему, спрямовану на покращення соціального співіснування в умовах демократичного суспільства [4, с. 39].

Отже, основними переконаннями, які мусять стати результатом формування громадянської свідомості особистості, є:

- уважність до суспільних потреб;
- почуття власної відповідальності за вирішення суспільних проблем;
- сміливість не відступати від моральних принципів;
- упевненість у вищості й значущості досягнень демократії;
- віра в можливість розумного вирішення існуючих проблем на основі критичного ставлення до фактів, а не упередженої чи необґрунтованої думки інших.

Успішне засвоєння наведених переконань і їх інтеріоризація, як на наш погляд, є важливим орієнтиром у подальшому громадянському й особистісному розвитку людини.

На жаль, існуючий підхід до громадянського виховання часто має тенденцію створювати в молоді враження, що більшість проблем уже або вирішено, або вони самі знайдуть своє розв'язання. Тому, навпаки, слід використовувати всі можливості для цілісного розгляду наявних труднощів, формування готовності до безпосереднього зіткнення з ними і пошуку шляхів їх вирішення, а нерідко й можливості уживатися, співіснувати разом із проблемами, розв'язання яких наразі неможливе.

Усталені, традиційні концепції освіти звичайно передбачають, що педагог досягає успіху у випадку, коли учень володіє знаннями і вміннями, які йому викладалися. Тобто, наприклад, якщо учень знає структуру й особливості функціонування місцевого самоврядування і може розповісти про це, вчитель відчуває, що досяг мети. Педагогі часто не дуже переймаються тим, як саме учень зможе використати здобуті знання в продуктивній суспільній діяльності та соціально зорієнтованій поведінці. Прогресивні погляди на визначення ролі педагога та результатів освіти, звісно, не задовольняються таким підходом. Справжня громадянська освіта та виховання мусять не тільки давати певну сукупність знань, умінь і навичок, вони повинні змінювати і розвивати особистісне ставлення та суспільно зумовлену поведінку.

Оскільки громадянське виховання, насамперед, перебуває в пошуках визначення відповідальної громадянської поведінки, то й дійсно результативним воно буде, формуючи і розвиваючи саме таку поведінку. Іншими словами, основним завданням є не те, як дати учням знання про громадянське суспільство й громадянські цінності, а те, щоб вони набули відповідного ставлення до них та їхні дії як громадян були чесними, соціально зорієнтованими та відповідальними.

Тому слід зазначити, що педагогічна діяльність із точки зору ефективності її результатів перш за все має оцінюватися за поведінкою учнів, а не за тим, як вони складають заліки чи екзамени. Це спонукає не тільки перевіряти знання, вміння й навички,

а й також об'єктивно оцінювати вчинки, які безпосередньо впливають на формування соціально зорієнтованого поведіння вихованців.

На основі вивчення теоретичного і практичного педагогічного досвіду Сполучених Штатів американським ученим А. Фрієдлом [3] узагальнено низку принципів і значущих аспектів, дотримання яких, на думку дослідника, сприятиме якнайефективнішому впровадженню громадянського виховання за сучасних умов. Коротко схарактеризуємо їх.

Важливість особистісного ставлення. У формуванні громадянської свідомості та бажаної соціально зорієнтованої поведінки особистісне ставлення до інших і до своєї власної відповідальності є важливішим за наявні знання.

Підготовка педагогічних кадрів. Як і в інших напрямках педагогічної діяльності, у підготовці вихователів і методистів до громадянського виховання важливою є широта й перспективність розвитку людських стосунків, засвоєння різнобічних знань і забезпечення порозуміння між учасниками навчально-виховного процесу.

Чинники, які впливають на поведінку учнів і вихователів. Поведінка суб'єктів виховання значно залежить від впливу тих загальних умов, у яких учителі й учні живуть і працюють, тому навчально-виховне середовище потребує цілеспрямованого формування.

Морально-етичні засади педагогічної діяльності. Підготовка майбутнього вчителя у вищому педагогічному закладі також потребує відповідного соціально-педагогічного середовища, оскільки відчуття професійної спільності та підтримки є більш вагомим для виховання особистості і визначення моральності вчителя, ніж саме змістове наповнення процесу підготовки.

Демократичність і свобода. Це визначальні характеристики вільного суспільства; їх усебічна підтримка у виші у ході педагогічної підготовки вчителя визначає його прихильність до ідеалів демократії і сприяє перенесенню відповідної атмосфери на подальшу професійну діяльність.

Співвідношення особистої участі й навчання. Реалізація діяльнісного підходу через забезпечення особистої участі суб'єктів виховного процесу в соціально важливих справах є більш вагомим засобом формування бажаної поведінки, ніж вивчення книг та аудиторні дискусії й обговорення [3, с. 41-53].

Таким чином, можемо зробити *висновок*, що творче використання наведених принципів і значущих аспектів громадянського виховання, викристалізованих у педагогічному досвіді США, сприятиме підвищенню ефективності громадянського виховання в системі освіти України в умовах її інтеграції до європейського та світового співтовариства.

Перспективним напрямом подальших досліджень є теоретичне обґрунтування й наукова розробка доцільних методичних засобів реалізації громадянського виховання у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах України.

Список використаної літератури

1. *Погребняк В.* Громадянське й полікультурне виховання в умовах входження України до європейського і світового співтовариства / В. Погребняк // Зб. наук. праць Херсонського держ. ун-ту. – Серія „Педагогічні науки”. – Вип. 33. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2003. – С. 189–193.
2. *Погребняк В.* Теоретичні основи соціального виховання як засобу демократизації суспільних відносин / В. Погребняк // Зб. наук. праць викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів фізико-математичного факультету / ПНПУ ім. В. Г. Короленка; редкол.: Ю. Д. Москаленко (гол. ред.) та ін. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2014. – С. 325–327.
3. *Friedl Alfred E.* Teaching Science to Children : An Integrated Approach / Alfred E. Friedl. – New York, 1995. – 318 p.
4. *Mahoney J. John.* For Us the Living : An Approach to Civic Education / J. John Mahoney. – New York, 1945. – 76 p.